

Gerenoveerde theaters in Gent

Herontdekking van de negentiende eeuw

Theaterminnend Gent mag zich in de handen wrijven.

De laatste jaren zijn er heel wat podia bijgekomen.

Pieter T'Jonck richt zijn aandacht op de weer in gebruik genomen negentiende eeuwse theaters. Hij wijst op het verband tussen architecturale keuzes enerzijds en artistieke en maatschappelijke concepten anderzijds.

Johan Thielemans prijst het unieke samenwerkingsverband inzake beheer en gebruik van de Minard.

Een grondige beschrijving van het patrimonium van theaters in Gent kan snel ontaarden in een gortdroge lijst van zalen met bouwjaar, verbouwingen, technische infrastructuur en capaciteit en programmatie. Die volledigheid wordt hier niet beoogd. Vrij recente zalen zoals de nieuwe Kopergieterij, een oud industrieel pand dat omgebouwd werd tot kinderkunstencentrum, het Nieuwpoorththeater, het nieuwe zaaltje van Arca, de gele zaal van Noordstar of de nieuwe zalen in de Bijloke blijven hier onbesproken. Niet omdat ze qua infrastructuur of programmatie minderwaardig zijn, maar omdat het zwaartepunt van het Gentse theaterpatrimonium zowel historisch als infrastructureel bij vier oudere gebouwen ligt: de Gentse Opera – het 'Frans theater' – van Roelandt, Philastre en Cambon, het volkstheater van Louis Minard, de Vlaamse schouwburg van Edmond De Vigne en tenslotte het feestlokaal van Vooruit van Fernand Dierkens. Deze gebouwen, op loopafstand van elkaar gelegen in het oude stadshart, vertellen samen ook het verhaal van de diverse maatschappelijke groepen die in de negentiende eeuw opduiken in Gent – toen een industriële metropool van formaat – en hun groeiend zelfbewustzijn projecteerden in cultuurpaleizen.

Na de wereldtentoonstelling van 1913,

die een periode van ongekende bloei afsloot, volgde de eerste wereldoorlog. Zoals bekend zou het nadien nooit meer hetzelfde worden. Het theater kende nog wel zijn glorieuze momenten, maar de drang om het gedachtegoed van een maatschappelijke groep te veruitwenden in nieuwe gebouwen was verdwenen. Hoe merkwaardig is het dan niet om vast te stellen dat op het einde van de twintigste eeuw, na twee wereldoorlogen en veel meer beeldenstormen, net die vier monumenten van de negentiende eeuw, onder impuls van vele bewonderaars en een vrij ondernemend stadsbestuur, op zeer korte tijd een na een gerenoveerd werden en ook een nieuw publiek wisten aan te trekken. En dat terwijl in het algemeen theater steeds minder in het brandpunt van de publieke belangstelling is gaan staan. Het is zeker niet meer de plaats waar brede lagen van de bevolking zich 'herkennen' in het getoonde op de manier waarop bijvoorbeeld de snel rijk geworden Gentse bourgeoisie haar gedachtegoed weerspiegeld zag in de opera of, zo'n zeventig jaar later, de arbeiders tot verheffing werden gebracht doorstukken van de Multatuli-kring ('Kunst Veredelt', het staat nog altijd boven de mantel van de theaterzaal van de Vooruit). Je komt zowaar in de verleiding om te geloven dat theater alleen bij gratie van die

oude gebouwen nog een toekomst heeft.

Het is in elk geval boeiend om na te gaan welke impact de recente restauraties en verbouwingen op de gebruiksmogelijkheden van deze gebouwen hebben, en welke lezing zij bieden van hun negentiende-eeuwse eclectische symboliek. Twee diametraal tegenovergestelde opties springen in het oog. In de opera werd de theatertechniek volledig vernieuwd, maar aan de publiekszijde werden kosten noch moeite gespaard om de luister van het oorspronkelijke decorum getrouw te herstellen, zonder te raken aan het perspectief van waaruit het publiek het spektakel ziet. In de Minardschouwburg daarentegen werd samen met de techniek ook het hele kijkperspectief van de zaal grondig herdacht: de grens tussen de scène en de zaalruimte werd daarbij moedwillig uitgewist. De techniek kwam open en bloot in het gezicht.

Heimwee en schijn

Als de Gentse Opera wordt opgericht rond 1840 is de omwenteling van het ancien régime naar de negentiende eeuw een feit: een nieuwe klasse liberale, frans-talige, orangistische en vooral zeer rijke burgers heeft in de stad de touwtjes stevig in handen. Gent is een bedrijvige, maar ook bijzonder vuile en chaotische stad geworden, met een sterk stijgend bewonersaantal: een industrieel eiland temidden van de omringende landelijke rust. Deze stad is de natuurlijke biotoop van de nieuwe burger en hij wil ze ook naar zijn beeld inrichten. Maar welke stijl past bij een burger die volledig opgeslorpt wordt door zijn beslommeringen van efficiëntie, comfort en welstand? Noodgedwongen moet hij 'stijl' lenen bij het verleden. Twee van de vele gevolgen daarvan zijn voor het verhaal van de Gentse theaters van groot belang.

De beleving van het theater onderging op nauwelijks veertig jaar tijd drastische wijzigingen. In het ancien régime waren kostuums en taalgebruik van acteurs nauwelijks te onderscheiden van de opsmuk en handelwijze in de straat, ongeacht de periode waarin een stuk speelde. De top-laag van het publiek bezette de loges, het gewonere volk bezette op luidruchtige wijze de parterre. De theaterzaal was m.a.w. de plaats waar de samenleving op scène én in de zaal op een verhevigde manier gerepresenteerd werd; scène en zaal waren elkaars spiegelbeeld. Omdat dit